

**ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА:
ВЕКТОРИ ОНОВЛЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Зотова Валентина Георгіївна

кандидат педагогічних наук, доцент

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Запорізька область

Копсйцева Людмила Петрівна

кандидат філологічних наук, доцент

Мелітопольський державний педагогічний університет

імені Богдана Хмельницького

м. Мелітополь, Запорізька область

Анотація. У тезах розглядаються можливі вектори оновлення навчального процесу в українських закладах вищої освіти, що займаються підготовкою вчителів середньої та старшої шкільної ланки, зокрема вчителів

української мови та літератури: гармонізація вищої і середньої освіти; оновлення змісту, форм, методів і прийомів навчання; можливість самостійного вибору навчальних методик; подальша персоналізація підготовки вчителя-словесника.

Ключові слова: гармонізація освіти, зміст і форми навчання у вищій та середній школі, методи і прийоми навчання, межі самостійного педагогічного вибору, персоналізація підготовки вчителя-словесника.

Тенденції розвитку сучасного освітнього простору дають розлоге поле для значного оновлення не лише початкової, а й середньої та вищої школи. Щодо останньої, то ідеологічне підґрунтя, форми і зміст навчального процесу визначено низкою законодавчих документів, які, з одного боку, унормовують його, а з іншого – спонукають до віднайдення, розроблення і використання ефективних форм, методів, прийомів формування професійних компетентностей.

Цілком погоджуємося з В. Ницетою, що «ідеї життєтворчості, плекання людини як суб'єкта життя стануть альфою й омегою нової школи, яка допомагатиме учням оволодіти чотирма стрижневими стовпами – навчитися пізнавати життя; життєвої компетентності; навчитися жити разом; навчитися жити» [3, с. 9].

Вважаємо, що досягнення означеної мети можливе за умови обґрунтованого поєднання вже традиційних і новаторських підходів щодо організації та здійснення навчального процесу. До усталених, традиційних відносимо системність, чітку мотивацію, технологічність. Новаторськими у сучасній вищій школі є освітні програми, навчальні методики, окремі методи і прийоми, що відповідають специфіці конкретної навчальної дисципліни, зокрема (заняття-спостереження, засідання «круглого столу», дослідження, апробація, захист проєктів) повинні сприяти формуванню самостійності, прояву ініціативи майбутніх учителів-філологів.

Якими ж можуть бути вектори оновлення підготовки вчителів-словесників? У випадку опанування педагогічними професіями, зокрема спеціальністю вчителя української мови і літератури, одним із найголовніших векторів оновлення навчального процесу, на нашу думку, є гармонізація освітніх програм, застосовуваних методик, методів і прийомів із реальними освітніми процесами в тих навчальних закладах, для яких готуються педагогічні кадри.

Найперше це стосується змісту навчання. Наприклад, ми далекі від того, щоб обмежувати курси історії української літератури в педагогічних університетах лише шкільною програмою, однак варто було б більше акцентувати саме ті літературні процеси і твори, вивчення яких передбачено програмами середніх шкіл різних типів. Тому в систематичних курсах історії літератури особливу увагу звертаємо на інтерпретацію художніх текстів, які впродовж останніх років уведено до шкільного читання і список яких зазнає постійного оновлення.

Осучаснення методичних підходів до підготовки вчителя української мови і літератури передбачає активніші медієвістичні і компаративістичні студії, що вже дають і в подальшому розширять можливості вчителя наближення учнів до сучасних форм мистецтва, усвідомлення й осягнення ними його синтетичних і синкретичних форм, взаємозв'язків тощо.

Відомо, що в багатьох країнах західної Європи викладаються не окремі уроки мови, уроки літератури, а – використаємо більш звичний для нас термін – уроки словесності, на яких мовні явища розглядаються у тісному взаємозв'язку з художніми, публіцистичними та іншими літературними творами і на їх прикладах спостерігається глибока інтеграція принаймні двох навчальних предметів. На нашу думку, інтегративним методикам можна б приділяти більше уваги у педагогічних закладах вищої освіти, з тим щоб учителі були готовими ширше використовувати їх можливості під час професійної роботи в школі. Тому в педагогічній парадигмі серед занять інноваційного характеру стануть

«мистецтвознавчі, психологічні, мовознавчі, філософські, соціологічні, народознавчі, політологічні уроки-дослідження» [4, с. 270].

Учитель-словесник нової української школи має не тільки знати навчальні технології, форми, методи і прийоми, а й творчо застосовувати їх у закладах середньої освіти. Важливим у процесі усієї фахової підготовки учителя у ЗВО є створення студентом власної методичної системи, траєкторії, яка спрямована на активізацію його інтелектуальної діяльності. Тому вважаємо актуальними: метод життєтворчих проєктів, креативні вправи «Створи рекламу», «Прикладний проєкт», «Наукова версія», «Дослідницький проєкт», «Критична оцінка», «Дебати», «Методичний форум», «Обґрунтуй свою позицію» тощо [1; 2], – які можуть бути плідно використані у практиці літературної освіти і які формують «життєствердну енергію, упевненість у своїх можливостях... оскільки літературна освіта сприяє формуванню особистості, здатної до життєтворчості» [5, с. 14]. Тож майбутнього вчителя, який набуває професійних компетентностей, слід готувати до самостійного вибору та науково-педагогічного обґрунтування різноманітних педагогічних концепцій, а також їх утілення в навчальний процес, оскільки, сподіваємось, педагог матиме право більш самостійно обирати методичні системи. Таким чином, мова йде про обґрунтування меж самостійного педагогічного вибору й формування відповідних умінь у шкільного вчителя.

У недалекому майбутньому підготовка вчителя-словесника бачиться більш персоналізованою, що пов'язано з подальшим розвитком як навчально-методичної, так і матеріальної баз. Переконані, що в освітньому просторі ХХІ ст. повинна панувати «педагогічна свобода», при цьому пріоритетним напрямом на сучасному етапі розвитку освіти є формування в майбутніх учителів української літератури практичної готовності до інтелектуально-творчої діяльності; володіння новими освітніми технологіями, формами у викладанні літератури як мистецтва слова; вироблення індивідуального стилю; активізація креативних якостей.

Список використаних джерел

1. Копейцева Л.П. Активізація інтерактивних методів навчання історії української літератури у виші. *Культура народів Причорномор'я з древнейших времен до наших дней*, 2014. №273. С. 156–159.
2. Копейцева Л.П. Упровадження проектних технологій у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу у ВНЗ. Актуальні проблеми функціонування мови і літератури в сучасному поліетнічному суспільстві: Зб. матеріалів II Міжнародної наук.-практ. конф. 2014. С. 99–101.
3. Ницета В. Технологія життєтворчих проектів на уроках української мови та літератури: навч. посібник. Х.: Основа, 2009. 153 с.
4. Токмань Г.Л. Методика навчання української літератури в середній школі : підручник. К. : ВЦ «Академія», 2012. 312 с.
5. Фурсова П. Від літературної компетентності – до життєвої компетенції. *Українська мова й література в середніх школах*. 2005. №5. С. 12–21.